

Mzda není totéž co příjem

Většina z nás si pod pojmem příjem představí pouze svůj pracovní příjem. Za příjem rodiny potom často považujeme **součet pracovních příjmů všech jejích členů**. Pracovní příjem ovšem není jediným zdrojem příjmů domácnosti, i když se na jejím celkovém příjmu většinou podílí nejvýrazněji.

Množství finančních prostředků, se kterými domácnost disponuje, výrazně ovlivňuje její životní úroveň a spokojenost členů domácnosti. K jejímu zachycení slouží šetření ČSÚ Životní podmínky. Sběr dostatečně věrohodných údajů o příjmech českých domácností je tedy hlavním úkolem tohoto zjišťování. Chceme-li životní situaci českých domácností vykreslit co nejpřesněji, je nezbytné podchytit veškeré příjmy domácnosti i všech jejích členů, tedy nejen ty z pracovní činnosti.

Pod příjmy domácností rozumíme všechny finanční prostředky, které domácnost získá za určité období. Dělíme je na několik druhů podle toho, z jakých zdrojů pocházejí.

Struktura příjmů

Podíly jednotlivých druhů příjmů na celkových příjmech domácností v ČR, jež jsou pro rok 2010 uvedeny v tabulce, byly v průběhu let 2004–2010 relativně stabilní.

Pracovní příjmy představovaly rozhodující část peněžních příjmů českých domácností. Více než 80 % z celkového objemu pracovních příjmů představovaly příjmy ze závislé činnosti (mzdy, platy) a zbylou necelou pětinu tvořily příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti (výsledek hospodaření, resp. zisk).

Sociální příjmy mají ve struktuře celkových příjmů domácností významné postavení, tvoří z nich téměř čtvrtinu. Nejvýznamnější

složku sociálních příjmů představují dávky důchodového pojištění (přes 80 %).

Druhou největší položkou sociálních příjmů domácností by-

ly dávky státní sociální podpory. Jejich podíl měl až do roku 2007 rostoucí charakter (12,6 %), poté se však začal snižovat až na současných 8,8 %.

Třetí největší položkou sociálních příjmů byly dávky nemocenského pojištění, jejichž podíl se pohyboval kolem 4 %. Poslední skupinou sociálních příjmů jsou

Šetření ČSÚ Životní podmínky sbírá **věřohodné údaje** o příjmech českých domácností.

Výše jednotlivých druhů příjmu a jejich podíl na celkovém hrubém příjmu domácnosti, 2010

	Absolutní výše (Kč na domácnost a rok)	Podíl (%)
1. Pracovní příjmy	306 583	73,4
z toho:		
příjmy ze závislé činnosti	248 669	81,1
příjmy z podnikání	57 913	18,9
2. Sociální příjmy	98 658	23,6
z toho:		
důchody celkem	80 225	81,3
nemocenské dávky	3 914	4,0
podpora v nezaměstnanosti	2 238	2,3
dávky státní sociální podpory	8 645	8,8
jiné sociální příjmy	3 636	3,7
3. Ostatní příjmy	12 650	3,0

Zdroj: ČSÚ

podpory v nezaměstnanosti, jejichž podíl dosahoval 2 až 3 %.

Mezi ostatní příjmy, které v průběhu let 2004–2010 tvořily zhruba 3 % z celkových příjmů domácností, patří například příjmy z pronájmu, z kapitálového majetku, z prodeje, z pojištění a další.

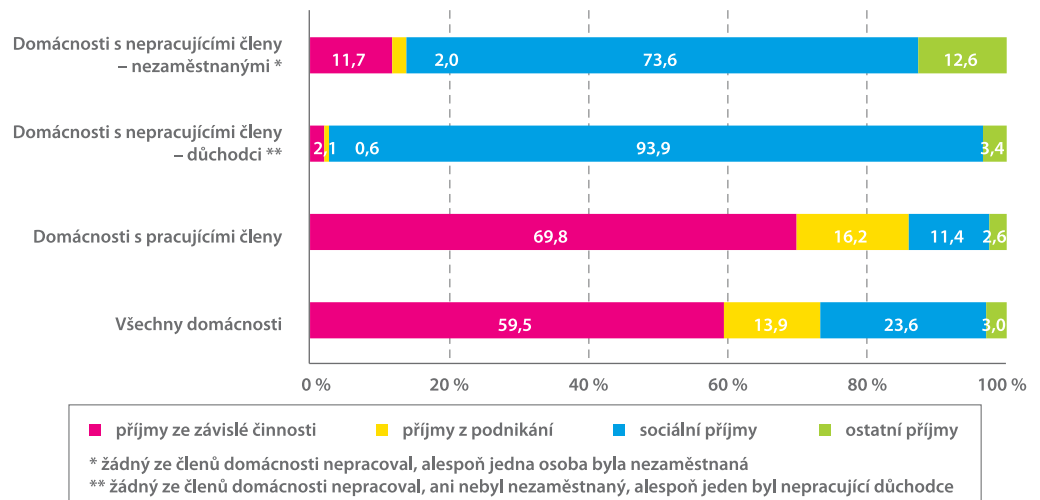
Všichni mají příjem

Uvedené podíly jsou za všechny domácnosti v České republice, struktura příjmů se však v závislosti na složení domácnosti a ekonomické aktivitě jejích členů může výrazně lišit.

Pracovní příjmy se na celkovém příjmu domácností s alespoň jednou pracující osobou podílely 86 %, tyto byly doplněny příjmy sociálními (11,4 %) a ostatními (2,6 %).

Ne všechny domácnosti však mají příjmy pracovní – mzdu, plat či příjmy z výdělečné činnosti, přesto to však neznamená, že jsou bez příjmu. Příjmy osob v důchodovém věku a osob, u nichž nastala nějaká nepříznivá sociální situace, jako např. nemoc, invalidita, ztráta zaměstnání apod., pocházejí ze systému dávek důchodového či nemocenského pojištění, ze systé-

Graf 2 | Složení hrubého příjmu domácnosti dle pracovní aktivity jejích členů za rok 2010 (v %)

Zdroj: ČSÚ

mu státní sociální podpory nebo pomoci v hmotné nouzi. Sociální příjmy byly stěžejním příjmem domácností s nepracujícími členy.

Blahobyt rodiny však nezávisí jen na celkovém objemu jejích příjmů, ale také na počtu členů, pro které je příjem určen. Průměrný hrubý měsíční příjem na osobu dle počtu členů domácnosti je uveden v grafu 1. Životní podmínky domácnosti se však také odvíjí od počtu osob s vlastním příjmem a počtu členů vyživovaných. Jinak

se bude s částkou například 20 tis. Kč hospodařit samostatně žijící osobě a jinak rodině s dětmi.

Problémy se zjišťováním

Jak již bylo naznačeno, hodnotit životní podmínky domácností nelze bez znalosti výše jejich příjmů. V některých evropských zemích lze tyto údaje získávat z administrativních zdrojů. Jelikož Český statistický úřad takovou možnost nemá, musí je zjišťovat přímým dotazem u respondentů.

Otázky týkající se příjmů však mají citlivý charakter a dotazování se na jejich výši může pro některé respondenty znamenat nepřijatelný zásah do soukromí. Z toho důvodu dochází u dotazů na příjmy k častějšímu odmítnutí odpovědi.

V podhodnocení příjmů může svou roli sehrát i paměť, resp. nemožnost vzpomenout si na přesnou výši příjmu, čemuž nelze u šetření Životní podmínky, které zjišťuje příjmy i více než rok staré, zcela zabránit.

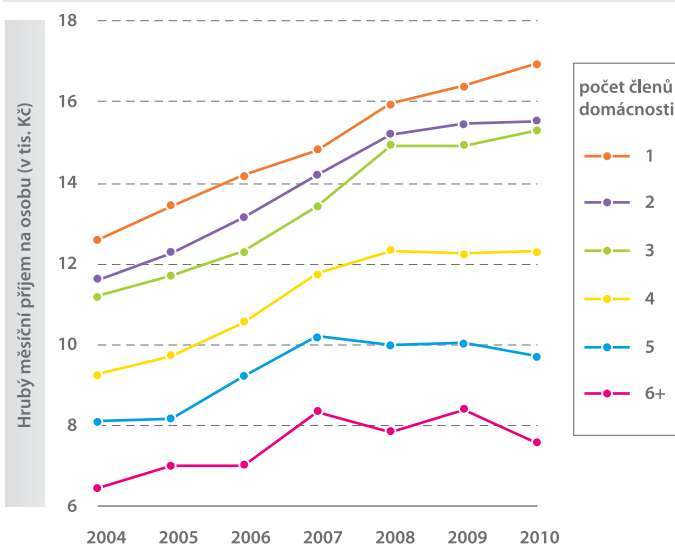
Rovněž metoda sběru dat ovlivňuje, jak a zda vůbec respondenti na citlivé otázky odpovídají. Šetření Životní podmínky je prováděno metodami PAPI (Paper and Pen Interviewing) a CAPI (Computer

Assisted Personal Interviewing) za přítomnosti osoby tazatele. Dobře vyškolený tazatel je tedy pro dostatečnou návratnost odpovědí (response) klíčový.

Jednou z možností, jak lze výši non-response na tyto dotazy eliminovat, je využití příjmových intervalů. Respondent tak nemusí uvést přesnou částku, stačí odhad, ve kterém se příjem nachází. Interval si respondent vybere z karty, kterou pro tento účel nosí tazatel u sebe.

Chybějící nebo zkrácené údaje, v případě příjmů vesměs podhodnocené, mohou komplikovat analýzy příjmového rozdělení. Proto je v takových případech nutné přistupovat ke korekci či modelování chybějících údajů. Tento problém se zjišťování Životní podmínky týká jen okrajově. Údaje získané v tomto šetření jsou v zásadě konzistentní s dalšími statistikami a dostupnými administrativními zdroji dat, např. se statistikou národních účtů za sektor domácností, s objemem vyplacených sociálních dávek Českou správou sociálního zabezpečení či se statistikami Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Graf 1 | Hrubý měsíční příjem na osobu podle počtu členů domácnosti, 2004–2010

Zdroj: ČSÚ